

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav archivnictví a pomocných věd historických

Disertační práce: Farnosti Volyňského vikariátu a jejich fungování v období druhé poloviny 19. a v první polovině 20. století, České Budějovice 2018, 262 stran, včetně příloh.

Autor: Libor Staněk

Školitelka: doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.

Posudek oponenta práce:

Výzkum církevních a sociálních dějin 19.-20. století se utěšeně rozvíjí a lze ocenit, že vzniká velké množství kvalifikačních prací, které se zabývají dalšími a dalšími segmenty pramenů. Do této kategorie patří i překládaná práce Libora Staňka, která zkoumá v minulosti méně využívané prameny soubory pro poznání vývoje farností jednoho jihočeského vikariátu. Zatímco vymezení teritoriální je přesně dané a tím omezuje látku do zvladatelné podoby pro kvalifikační práci, časové ohraničení je poměrně vágní, co autor ale celkem přesvědčivě zdůvodňuje. Hned na začátku lze ocenit poměrně velké množství pramenů, které prošel a které využívá pro svůj výzkum, objem odvedené práce je patrný a nesporný.

Práce je vystavěna tradičně, autor nejprve charakterizuje výchozí stav bádání, kde ovšem mohl konzultovat podstatně větší soubor literatury k dané době a problematice, který mohl využít i dalších částech disertace, zdůvodnění, že se chtěl soustředit na využití pramenů, po mém soudu zcela neobstojí, v práci jsem postrádal například dvě recentní rozsáhlé a reprezentativní monografie k českému antiklerikalismu a na téma kněžské identity.

Auto pak skutečně zevrubně rozebírá studované prameny a jejich možnosti. Z této části a následných kapitol pak jasně vyplývá, jak velký význam a potenciál mají tyto prameny pro regionální dějiny, sociální a hospodářské dějiny, dějiny mentalit a každodennosti. Leccos z toho pak Staňkova práce naznačí. Těžiště práce leží v nejdelší čtvrté kapitole, která obsahuje popis vývoje jednotlivých farností. Konečně poslední pátá kapitola se věnuje duchovenstvu. Práce obsahuje relativně málo překlepů a chyb. Formální zpracování je kvalitní.

V popisné čtvrté kapitole autor postupuje podle schématu: popis kostela a chronologický výčet jeho oprav, případně stavby nového v daném období. Pak se zabývá filiálními kostely dané farnosti. Další samostatné body popisu tvoří budova fary a případně hospodářské budovy, materiální vybavení kostelů, zvony, varhany. Hutnost a kompletnost popisu vývoje v těchto bodech silně závisí na výpovědní schopnosti pramenů, je patrné, že se autor snažil využít jejich co největší spektrum. Přesto, že zde práce přináší spoustu detailních a hodnotných údajů, rozhodně to nevypovídá o „fungování“ daných farností jako takovém. I když schopnost postarat se o své kostely a fary a ochota vybavit je potřebným majetkem leccos podstatného o stavu a životě dané farnosti prozrazuje, je to jen malý a popravdě méně významný segment toho, co pojem fungování farnosti zahrnuje.

To se člověk paradoxně dozví mnohem více z páté kapitoly, i když spíše mimoděk při záznamech o interakcích mezi klérem a jejich farníky. Cenné a zdařilé jsou pasáže o obsazování far, kde rozebírá nejen formální podobu procesu nominace, ale i různé strategie a hry, které s tím byly spojeny. Zajímavý vhled přináší v otázce vzniku a transformací zbožných nadací v souvislosti s měnovými reformami a inflací. Jako obzvláště cenné bych označil přehledy časopisů a novin odebíraných duchovenstvem vikariátu, kde to, doufám, autor ještě podrobně rozpracuje a publikuje, cenné by bylo rozšíření tabulek směrem k minulosti a analýza čtenářské oblíby. Mezi nešvary, na které si kněží stěžovali, překvapuje absence alkoholismu, která je terčem stížností v jiných oblastech. Je možné, že jeho rozšíření a dopad byl horší ve více industrializovaných oblastech.

Jak velí žánr oponentského posudku, je třeba si všimnout problematických záležitostí. Na řadě míst autor používá na kvalifikační odborný text zbytečně beletrizující obraty a výrazy, například v úvodních pasážích (s. 15, 19), tady bych uvítal přeci jen formálnější přístup, na vyjadřování svých pocitů a postojů bude mít příležitost v textech jiného typu, které budou jistě následovat. Práce obsahuje velké množství naprosto zbytečných a neústrojných věto-odstavců, práce pak vypadá uměle nastavovaná, samotná věta zřídka dává smysl jako samostatný odstavec. Najdou se i formulační neobratnosti, e.g. 37, nebo na s. 140, kde se mluví o oltáři v gotickém stylu „zřízeném“ v roce 1701, ale není patrné, co se tím vlastně míní. Práce užívá promiscue slova svatostánek, což se mi opět zdá pro kvalifikační práci nevhodné.

Když už se pouští do definic pojmů jako například farář, pak mohl využít rozsáhlejší a novější literaturu, určitě by prospělo přesněji definovat tridentský ideál kněžství etc, pak by si ušetřil „objevné“ věty typu vyjádření o kněžích, kteří ve své farnosti prožili skoro celý kněžský život na s. 158: „Církevní správa za něj byla sama ráda, protože došla k logickému závěru, že

pokud daná osoba strávila ve svém úřadu delší čas, lépe poznala zákonitosti kněžské práce, své farníky a i specifika dané farnosti“. V podkapitole věnované vikářům bych čekal charakteristiku jednotlivých vikářů, odlišnosti výkonu jejich funkce v závislosti na jejich osobnosti a vnějším rámci atd., ne jen stručný výčet jejich povinností.

Na závěr bych ještě rád položil otázky k obhajobě:

Opravdu na farách v 19. století a první poloviny 20. století žili faráři zcela sami (s. 145)?

Na straně 176 uvádíte, že vztahy mezi učiteli a faráři byly „většinou dobré“ a o stranu později naopak svůj výrok problematizujete a podáváte příklady konfliktů, všechny z poslední čtvrtiny 19. století a vesměs materiální povahy. Nehraje tam roli proměna legislativy v dané době a vzájemného postavení místního faráře a učitelstva? Nemohla dřívější situace dohledu ze strany kléru zanechat resentimenty, které se projevíly ve chvíli, kdy to institucionálně bylo možné (viz založení Volné myšlenky v několika obcích po vzniku ČSR)?

Závěrem:

Autor si vybral nesnadný cíl zpracovat rozsáhlý a náročný pramenný materiál a, ačkoliv z něj nedokázal vytěžit vše, co mu nabízel, přináší jeho práce cenné obohacení historického poznání a pevný výchozí bod pro další badatele v různých oblastech zkoumání nejen regionální minulosti. Ocenit lze i snahu zpracovat výsledky svého výzkumu pro přehledných tabulek a grafů.

Přes všechny výše uvedené výhrady lze proto disertační práce Libora Staňka doporučit k obhajobě.

V Hradci Králové 28. srpna 2018

Doc. PhDr. Tomáš Petráček Ph.D., Th.D.